УДК 342.723; 347.73 (477)
DOI: https://doi.org/10.24144/2307-3322.2026.94.2.73

ПОРУШЕННЯ ПРАВ ПАЦІЄНТІВ ПРИ ПРОВЕДЕННІ ВАКЦИНАЦІЇ

Чеховська І.В.,
доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри цивільного права та процесу,
Державний податковий університет
ORCID: 0000-0002-7030-2456

Чеховська І.В. Порушення прав пацієнтів при проведенні вакцинації.

У статті на підставі аналізу законодавчих, нормативно-правових актів і судової практики зроблено висновок, що порушення прав пацієнтів при проведенні щеплень обумовлені об'єктивними і суб'єктивними чинниками.

Здійснено класифікацію видів імунопрофілактики за критеріями: вік, стан здоров'я, професія, за епідемічними показаннями, окремих груп населення, за рекомендацією.

Порушення прав пацієнтів при проведенні вакцинації поділено на загальні і специфічні. До загальних віднесено: порушення при проведенні профілактичних щеплень, а саме: відсутність проведення медичного огляду перед щепленням; порушення етапів його проведення; не отримання інформованої згоди згідно форми первинної облікової документації № 063-2/о «Інформована згода та оцінка стану здоров'я особи або дитини одним з батьків або іншим законним представником дитини на проведення щеплення або туберкулінодіагностики»; порушення пов'язані із ненаданням повної і достовірної інформації щодо щеплення, необхідності її проведення, можливі побічні ефекти і поствакцінальні ускладнення, протипоказання для конкретного пацієнта тощо; порушення режиму транспортування і зберігання вакцин; порушення процедур закупівлі вакцин; порушення режиму вакцинації через відсутність вакцин; порушення прав і законних інтересів громадян у доступі до медичних послуг (рекомендоване вакціонування) через медичну бідність; порушення прав і законних інтересів громадян у сфері охорони здоров'я через відсутність в законодавстві України норм щодо відшкодування шкоди завданої пацієнту внаслідок вакціонування.

До специфічних: правопорушення пов'язані із щепленням від COVID-19, а саме порушення прав громадян на добровільну згоду при проведенні вакцинації від COVID-19; порушення трудових прав через відмову від проходження вакціонування і не надання сертифікату про проходження профілактичного щеплення від COVID-19; порушення прав людини через запровадження обов'язкової самоізоляції під час COVID-19.

Запропоновано внести зміни до Календаря профілактичних щеплень в Україні включивши до переліку обов'язкових вакцини проти ротовірусної, норовірусної, пневмококової інфекцій, а також папіломавірусну вакцину.

Підтримано ідею щодо доцільності запровадження індивідуального підходу до імунопрофілактики, а також розробки індивідуального алгоритму імунопрофілактики.

Запропоновано передбачити у штатних розкладах закладів охорони здоров'я фахівців із клінічної імунології, алергологів та інфекціоністів на яких покласти відповідальність за проведення імунопрофілактики.

Доведено доцільність виділення коштів в Державному бюджеті України на фінансування науково-дослідних установ, що займатимуться дослідженням впливу вакцинації на здоров'я громадян України.

Ключові слова: вакцинація, заклад охорони здоров'я, імунопрофілактика, інфекційні хвороби, календар профілактичних щеплень, пацієнт, порушення прав пацієнтів, профілактичні щеплення.

Chekhovska I.V. Violation of patients' rights during vaccination.

The article, based on the analysis of legislative, regulatory and legal acts and court practice, concludes that the violation of patients' rights during vaccinations is caused by objective and subjective factors.

Classification of types of immunoprophylaxis according to criteria: age, state of health, profession, according to epidemic indications, specific population groups, according to recommendation was carried out.

Violations of patients' rights during vaccination are divided into general and specific. Common include: violations during preventive vaccinations, namely: lack of medical examination before vaccination; violation of the stages of its implementation; failure to obtain informed consent according to the form of primary accounting documentation No. 063-2/o «Informed consent and assessment of the state of health of a person or child by one of the parents or another legal representative of the child for vaccination or tuberculin diagnostics»; violations are related to the failure to provide complete and reliable information about vaccination, the need for it, possible side effects and post-vaccination complications, contraindications for a specific patient, etc.; violation of the mode of transportation and storage of vaccines; violation of vaccine procurement procedures; violation of the vaccination regime due to lack of vaccines; Violation of the rights and legitimate interests of citizens in access to medical services (recommended vaccination) due to medical poverty; violation of the rights and legitimate interests of citizens in the field of health care due to the absence of norms in the legislation of Ukraine regarding compensation for damage caused to the patient as a result of vaccination.

To be specific: offenses related to vaccination against COVID-19, namely violation of the rights of citizens to voluntary consent when vaccination against COVID-19 is carried out; violation of labor rights due to refusal to undergo vaccination and failure to provide a certificate of preventive vaccination against COVID-19; violation of human rights due to the introduction of mandatory self-isolation during COVID-19.

It is proposed to make changes to the Calendar of preventive vaccinations in Ukraine by including in the list of mandatory vaccines against rotavirus, norovirus, pneumococcal infections, as well as the papillomavirus vaccine.

The idea of the feasibility of introducing an individual approach to immunoprophylaxis, as well as the development of an individual immunoprophylaxis algorithm, was supported.

It is proposed to include clinical immunology specialists, allergists and infectious disease specialists in the staff schedules of health care institutions, who will be responsible for immunoprophylaxis.

The expediency of allocating funds in the State Budget of Ukraine to finance research institutions that will study the impact of vaccination on the health of Ukrainian citizens has been proven.

Key words: vaccination, health care facility, immunoprophylaxis, infectious diseases, calendar of preventive vaccinations, patient, violation of patients' rights, preventive vaccinations.

Постановка проблеми. До питань вакцинації привернуто увагу наукової спільноти [1; 2; 3] і громадськості [4; 5; 6]. Особливої уваги тематика проведення вакцинації, якості вакцин і побічних наслідків набуває після резонансних випадків: оголошення епідемій (пандемії) (туберкульозу в 2005 році [7, с. 104]; SARS-CoV-2 [8]), стрімкого зростання випадків захворювань на туберкульоз [9, с. 154; 10, с. 13-14], «низький рівень виявлення випадків туберкульозу, обмежений доступ до лікування, руйнування інфраструктури закладів охорони здоров'я, що надають послуги з діагностики та лікування туберкульозу» [11], зриву державних закупівель обов'язкових вакцин, передбачених у Національному календарі профілактичних щеплень [12], летальних випадків та випадків виникнення ускладнень внаслідок вакціонування [13; 14], порушення трудових прав громадян через незаконне звільнення (відсторонення) з роботи у зв'язку із відсутністю сертифікату про вакціонування [15; 16; 17] тощо.

Варто також додати, що тема вакцинації часто політизується, а при прийняті управлінських рішень щодо проведення вакцинації пріоритетом виступають не диференційований підхід до імунопрофілактики і цінність здоров'я конкретної особи, а загальний підхід, який є наслідком командно-адміністративної системи, і, який сьогодні превалює в свідомості більшості посадових осіб публічної влади, незважаючи на проголошений європейський вектор подальшого розвитку країни, коли цінність людського життя в співвідношенні із державними інтересами державними чиновниками завжди нехтувалась. Як слушно зазначає О. Круглова «державою створені умови, в яких вакцинація є псевдодобровільною, а право її застосування переведено в категорію обов'язків фізичної особи» [3, с. 24].

Доречно також зауважити, що в XXI столітті значно збільшилась кількість випадків вірусних і паразитарних хвороб. Вчені також відмічають значне зростання кількості хворих з патологією імунної системи. Усе це пов'язують із екологічними проблемами, споживанням генетично модифікованих, насичених антибіотиками, штучними токсичними добавками, консервантами, «широким і неконтрольованим використанням у лікувальній практиці антибіотиків, противірусних і гормональних препаратів, імунокоректорів і хіміотерапії» [1, с. 76] тощо.

Наведене вище спонукає до наукових дискурсів стосовно визначення оптимального балансу – цінністю людини, її життя, здоров'я, безпеки при проведенні імунопрофілактики (ст. 3 Конституції України [18], ст. 6 Закону України «Основи законодавства України про охорону здоров'я» [19]) і забезпечення громадського здоров'я [20], а також взятих на себе міжнародних зобов'язань [21].

Також варто зауважити, що в умовах воєнного стану актуальними є питання забезпечення імунопрофілактики через нестачу вакцин, не можливість провести вакціонування на непідконтрольних територіях, брак фахівців (фтізіатрів, імунологів, педіатрів тощо), руйнування закладів охорони здоров'я, де здійснювалась вакцинація і лікування інфекційних хвороб тощо.

Не менш важливим питанням у контексті наведеного вище є також вивчення емпіричного масиву порушень прав громадян при проведенні профілактичних щеплень та розробка пропозицій щодо удосконалення вітчизняного законодавства в частині їх мінімізації.

Відтак о тематика дослідження видається актуальною.

Метою статті є теоретико-правовий аналіз порушень прав громадян при проведенні профілактичних щеплень, їх класифікація та розробка пропозицій щодо удосконалення вітчизняного законодавства в частині їх мінімізації.

Стан опрацювання проблематики. Питанням правового регулювання вакцинації (імунізації) приділяли увагу такі науковці, як А. Бондаренко, О. Губанова, О. Гуцуляк, І. Демченко, Н. Дубицька, О. Круглова, В. Миргород-Карпова, І. Сенюта, М. Старинський, Т. Шлапко, Т. Француз-Яковець та інші. Водночас не применшуючи наукової значущості проведених ученими досліджень доводиться констатувати відсутність комплексного дослідження порушень прав громадян при проведенні профілактичних щеплень з урахуванням викликів воєнного стану.

Виклад основаного матеріалу. Імунопрофілактика, незважаючи на наукові і суспільні дискурси щодо її ефективності і шкоди, залишається єдиним дієвим засобом стримування (запобігання) інфекційних хвороб. Імунопрофілактика – це метод індивідуального чи масового захисту населення від інфекційних хвороб шляхом створення або підсилення імунітету [22].

Розуміючи важливість захисту від інфекційних хвороб уряди більшості країн світу в національних законодавчих і нормативно-правових актах передбачили обов'язкове проходження профілактичних медичних оглядів і щеплення. Вакцинація (щеплення, імунізація) – створення штучного імунітету в людини до певних інфекційних хвороб шляхом введення вакцини, анатоксину чи імуноглобуліну [23, с. 3].

Українській законодавець також серед обов'язків громадян України виокремлює обов'язковість піклування про своє здоров'я та здоров'я дітей, зобов'язує не шкодити здоров'ю інших громадян, проходити профілактичні медичні огляди і робити щеплення (ст.10 Закону України «Основи законодавства України про охорону здоров'я» [19]). В свою чергу держава гарантує здійснення державного і можливості громадського контролю та нагляду у сфері охорони здоров'я, а також встановлення відповідальності за порушення прав і законних інтересів громадян у сфері охорони здоров'я (ст. 7 Закону України «Основи законодавства України про охорону здоров'я» [19]). Також за громадянами визнає право на «санітарно-епідемічне благополуччя території і населеного пункту, де він проживає» (ч. в ст. 6 Закону України «Основи законодавства України про охорону здоров'я» [19]), «достовірну та своєчасну інформацію про стан свого здоров'я і здоров'я населення, включаючи існуючі і можливі фактори ризику та їх ступінь» (ч. е ст. 6 Закону України «Основи законодавства України про охорону здоров'я» [19]), «правовий захист від будь-яких незаконних форм дискримінації, пов'язаних із станом здоров'я» (ч. и ст. 6 Закону України «Основи законодавства України про охорону здоров'я» [19]), «відшкодування заподіяної здоров'ю шкоди» (ч. і ст. 6 Закону України «Основи законодавства України про охорону здоров'я» [19]).

З метою запобігання розповсюдження інфекційних хвороб на території України передбачено обов'язкове вакціонування, згідно Національного календаря профілактичних щеплень від таких захворювань як: туберкульоз, гепатит В, кір, епідемічний паротит (свинка), краснуха, дифтерія, правець, кашлюк, поліомієліт та хіб-інфекція [24]. Варто зазначити, що наразі тривають наукові дискурси стосовно розширення переліку вакцин, що входять до Національного календаря профілактичних щеплень. Враховуючи позитивний міжнародний досвід і негативну динаміку щорічного збільшення випадків захворювань на пневмонюї, ротовірусну діарею, онкологію (раку шийки матки, прямої кишки, ротоглотки, геніталій тощо) в Україні учені та практики пропонують включити до переліку обов'язкових ротовірусну, норовірусну, пневмококову та папіломавірусну вакцини [25].

Окрім обов'язкової вакцинації передбачена рекомендована вакцинація (розділ 3 Національного календаря профілактичних щеплень [25]. Також може проводитись добровільна вакцинація за бажанням пацієнта.

Розрізняють також вакцинацію «за віком» або «керовану вакцинацію», яка є обов'язковою і проводиться згідно Національного календаря щеплень; «за станом здоров'я» (це вакцинація дітей з порушенням строків передбачених в Національному календарі щеплень, вакцинація ВІЛ-інфікованих осіб, вакцинація осіб після алло/автотрансплантації стовбурових клітин). Також розрізняють «рекомендовані вакцини» (наприклад від папіломавірусної і ротавірусної інфекцій), вакціонування «які використовуються за епідемічними показаннями» від: віспи мавп, хвороби Крейтцфельда-Якоба, кліщового енцефаліту, чуми, грипу, геморагічних гарячок (що викликані вірусами Ебола та Марбург, гарячки Ласса, гарячки доліни Ріфт та Крим-Конго, гарячки денге та жовтної гарячки), сказу, краснухи, менінгококової інфекції, гепатиту В, сибірки, вітряної віспи та інших захворювань [26; 27; 28; 29]. Окрім цього можна виокремити вакціонування окремих груп осіб і вакціонування «за професією» [30].

На підставі наведеної вище класифікації видів вакціонування розглянемо порушення прав пацієнтів, що були здійсненні при проведенні імунопрофілактики. Виокремлюємо загальні порушення прав пацієнтів і спеціальні. Так, до загальних відносимо порушення при проведенні профілактичних щеплень, зокрема пацієнт перед щепленням має пройти обов'язковий медичний огляд, який повинен складатися з «таких етапів:

1) збирання анамнезу життя з урахуванням тривалості та тяжкості перебігу перенесених гострих захворювань, оцінка реакції на попередні щеплення та перебігу поствакцинального періоду;

2) термометрія;

3) огляд шкіри, слизових оболонок кон'юнктиви очей, порожнини рота, аускультація;

4) у разі необхідності - клінічне обстеження органів та систем організму [26].

Окрім цього має бути заповнена форма первинної облікової документації № 063-2/о «Інформована згода та оцінка стану здоров'я особи або дитини одним з батьків або іншим законним представником дитини на проведення щеплення або туберкулінодіагностики» [31].

Також лікар повинен оформити медичний висновок за результатами обов'язкового медичного огляду (безпосередньо у день щеплення) щодо стану здоров'я пацієнта, який підлягає щепленню.

Аналіз судової практики дозволяє зробити висновок про численні порушення прав пацієнтів при проведенні профілактичних щеплень [32; 33]. До прикладу Верховний Суд у складі колегії суддів першої судової палати Касаційного цивільного суду дійшов висновку, що «при щепленні не була отримана інформована згода батьків дитини на проведення профілактичного щеплення (форма №063-2/о), яка передбачена наказом МОЗ «Про затвердження форми первинної облікової документації №063-2/о «Інформована згода та оцінка стану здоров'я особи або дитини одним з батьків або іншим законним представником дитини на проведення щеплення або туберкулінодіагностики» від 31.12.2009 №1086. Також було зазначено, що медичні огляди перед щепленням є обов'язковими і при медичних оглядах дітей перед щепленням присутність батьків, або опікунів, піклувальників, або інших законних представників безпосередньо в день щеплення є обов'язковим [13].

Слід відмітити, що свобода у наданні згоди на медичне втручання є принципом прецедентного права ЄСПЛ [34; 35].

Також частими є правопорушення пов'язані із ненаданням повної і достовірної інформації щодо щеплення, необхідності її проведення, можливі побічні ефекти і поствакцінальні ускладнення, протипоказання для конкретного пацієнта тощо.

Так, у випадку із COVID-19 вакцини не пройшли належного клінічного випробування (були експериментальними), інформація про їх клінічне випробування не набула наукового обґрунтування. У цьому контексті варто згадати наказ МОЗ України «Про проведення клінічного випробування та затвердження суттєвої поправки до протоколу клінічного випробування лікарського засобу, призначеного для здійснення заходів, спрямованих на запобігання виникненню та поширенню, локалізацію короновірусної хвороби (covid-19)» [36]. Як слушно зауважує Т. Француз-Яковець «із самої назви даного наказу чітко зрозуміло, що клінічні випробування щодо даних вакцин тривають, а отже їх ефективність і кінцева дія на організм, а також побічні ефекти не є повністю дослідженими, науково обґрунтованим» [3, с. 21].

Також малодослідженим в контексті впливу на здоров'я пацієнтів видається щеплення одразу декількома вакцинами в різні ділянки тіла за умови, що це не суперечить інструкції про застосування конкретної вакцини/антитоксину або ж щеплення із дотриманням мінімальних інтервалів, яке регламентовано наказом МОЗ України «Про порядок проведення профілактичних щеплень в Україні та контроль якості й обігу медичних імунобіологічних препаратів» (розділ 2 «Обов'язкові щеплення осіб з порушенням цього Календаря та осіб, які отримали щеплення за Календарем інших країн») [31].

Це один вид правопорушень – порушення режиму транспортування і зберігання вакцин [12]. Також варто виокремити порушення при закупівлі вакцин. Йдеться про корупційні схеми «відмивання коштів» [37; 38].

Судова практика звертає увагу і на порушення режиму вакцинації через відсутність вакцин [39].

Також мають місце порушення прав і законних інтересів громадян у доступі до медичних послуг (рекомендоване вакціонування) через медичну бідність. Внаслідок медичної бідності [9, с. 157] обмежений доступ громадян України до вакціонування проти захворювань на пневмоню, норовірусну інфекцію, ротовірусну діарею, онкологію (наразі в Україні вони віднесені до «рекомендованого вакціонування»), що також є порушенням прав і законних інтересів громадян у сфері охорони здоров'я і створює нерівність у доступі до медичних послуг, оскільки вартість цих вакцин є високою. Акцентуємо увагу на те, що через нестачу коштів, передбачених в Державному бюджеті України на охорону здоров'я (проти рекомендованих ВООЗ 5 % ВВП, у 2026 році передбачено 2,4 % [40], у 2025 році виділено 2,34 % ВВП [41], у 2024 році 2,3% ВВП [42] держава не вносить вакцини проти цих хвороб у Національний календар профілактичних щеплень, хоча необхідність їх внесення є науково-обґрунтованою [5]. Взагалі варто відмітити, що перелік вакцин, що містить Національний календар щеплень успадкований з часів СРСР і не змінювався з часів незалежності України.

Слід також відмітити і порушення прав і законних інтересів громадян у сфері охорони здоров'я через відсутність в законодавстві України норм щодо відшкодування шкоди завданої пацієнту внаслідок вакціонування.

До групи специфічних правопорушень варто віднести правопорушення пов'язані із щепленням від COVID-19. Це порушення прав громадян на добровільну згоду при проведенні вакцинації від COVID-19. Слід зазначити, що вакціонування від COVID-19 не передбачено в Національному календарі профілактичних щеплень, а відтак вакціонування не є обов'язковим для громадян України, окрім працівників та державних службовців, обов'язковість профілактичних щеплень яких передбачена Переліком професій, виробництв та організацій, працівники яких підлягають обов'язковим профілактичним щепленням [30]. Варто загадати Резолюцію Парламентської асамблеї Ради Європи «Вакцини проти COVID-19: етичні, юридичні та практичні міркування» від 27.01.2021 р. № 2361, де зазначено, що громадяни мають бути поінформовані про те, що вакцинація не є обов'язковою і що ніхто не повинен зазнавати політичного, соціального чи іншого тиску стосовно вакцинації, якщо вони цього не хочуть, а також вказано на те, що держави повинні подбати про те, щоб ніхто не піддавався дискримінації у зв'язку з тим, що не був вакцинований, через можливі ризики для здоров'я або не бажає вакцинуватися [43]. Аналіз судової практики доводить багаточисельні порушення прав громадян України через відсторонення і звільнення з роботи, а отже, порушення їх трудових прав. Тільки за період 01.01.2021 року по 07.2025 р. розглянуто і ухвалено судами 57978 рішень [44]. До речі в ст. 46 Кодексу законів про працю України не передбачена така підстава для відсторонення працівника від роботи як відмова від вакцинації від COVID-19 [45].

До цієї груп порушень також варто внести порушення прав людини через запровадження обов'язкової самоізоляції під час COVID-19. Більш детально про це йдеться у науковій праці «Самоізоляція як протиепідеміологічний захід: захист чи порушення прав людини» [46].

Висновки. На підставі аналізу законодавчих, нормативно-правових актів і судової практики зроблено висновок, що порушення прав пацієнтів при проведенні щеплень обумовлені об'єктивними і суб'єктивними чинниками.

Здійснено класифікацію видів імунопрофілактики за критеріями: вік, стан здоров'я, професія, за епідемічними показаннями, окремих груп населення, за рекомендацією.

Порушення прав пацієнтів при проведенні вакцинації поділено на загальні і специфічні. До загальних віднесено: порушення при проведенні профілактичних щеплень, а саме: відсутність проведення медичного огляду перед щепленням; порушення етапів його проведення; не отриман-

ня інформованої згоди згідно форми первинної облікової документації № 063-2/о «Інформована згода та оцінка стану здоров'я особи або дитини одним з батьків або іншим законним представником дитини на проведення щеплення або туберкулінодіагностики»; порушення пов'язані із ненаданням повної і достовірної інформації щодо щеплення, необхідності її проведення, можливі побічні ефекти і поствакцінальні ускладнення, протипоказання для конкретного пацієнта тощо; порушення режиму транспортування і зберігання вакцин; порушення процедур закупівлі вакцин; порушення режиму вакцинації через відсутність вакцин; порушення прав і законних інтересів громадян у доступі до медичних послуг (рекомендоване вакціонування) через медичну бідність; порушення прав і законних інтересів громадян у сфері охорони здоров'я через відсутність в законодавстві України норм щодо відшкодування шкоди завданої пацієнту внаслідок вакціонування.

До специфічних: правопорушення пов'язані із щепленням від COVID-19, а саме порушення прав громадян на добровільну згоду при проведенні вакцинації від COVID-19; порушення трудових прав через відмову від проходження вакціонування і не надання сертифікату про проходження профілактичного щеплення від COVID-19; порушення прав людини через запровадження обов'язкової самоізоляції під час COVID-19.

Запропоновано внести зміни до Календаря профілактичних щеплень в Україні включивши до переліку обов'язкових вакцини проти ротовірусної, норовірусної, пневмококової інфекцій, а також папіломавірусну вакцину.

Підтримано ідею щодо доцільності запровадження індивідуального підходу до імунопрофілактики, а також розробки індивідуального алгоритму імунопрофілактики.

Запропоновано передбачити у штатних розкладах закладів охорони здоровя фахівців із клінічної імунології, алергологів та інфекціоністів на яких покласти відповідальність за проведення імунопрофілактики.

Доведено доцільність виділення коштів в Державному бюджеті України на фінансування науково-дослідних установ, що займатимуться дослідженням впливу вакцинації на здоров'я громадян України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Бондаренко А.М. Вакцинація – оцінка доцільності та ризиків. *Інфекційні хвороби.* 2019. № 2 (96). С. 75-95. URL: https://ojs.tdmu.edu.ua/index.php/inf-patol/article/view/10329/9881. DOI: https://doi.org/10.11603/1681-2727.2019.2.10329.
2. Гуцуляк О. Правове регулювання обов'язкової вакцинації як засобу забезпечення санітарно-епідемічного благополуччя. *Публічне право.* 2020. № 4 (40). С. 50-61. URL: https://www.publichne-pravo.com.ua/files/40/pdf/5.pdf.
3. Француз-Яковець Т.А. Правові аспекти проведення вакцинації в Україні: між правами особи та інтересами суспільства. Legal Bulletin. 2022. № 4. С. 17-25. URL: https://lbku.krok.edu.ua › article › download.
4. Щеплення – правовий аспект. Права та обов'язки пацієнтів при проведенні профілактичних щеплень. Огляд судової практики. Обмеження прав неакціонованих осіб: адвокат Вітязь. *Сайт. ADVOKAT POST.* URL: https://advokatpost.com/shcheplennia-pravovyj-aspekt-prava-ta-obov-iazky-patsiientiv-pry-provedenni-profilaktychnykh-shcheplen-ohliad-sudovoi-praktyky-obmezhennia-prav-nevaktsynovanykh-osib-advokat-vitiaz.
5. Вакцинація в Україні: реалії під час пандемії та можливості для розширення Національного календаря щеплень. *Сайт. Дитячий лікар.* URL: https://d-l.com.ua/ua/archive/2021/4%2877%29/pages-16-20/vakcinaciya-v-ukrayini-realiyi-pid-chas-pandemiyi-ta-mozhlivosti-dlya-rozshirennya-na-cionalnogo-kalendarya-shcheplen.
6. Практична оцінка ефективності, доцільності та безпечності застосування вакцин від COVID -19. *Сайт. Health-ua.com.* URL: https://health-ua.com/inf_zabolevaniya/covid-19/65448-praktichna-otcnka-efektivnost--dotclnost-tabezpechnost-zastosuvannya--vaktc.
7. Чеховська І.В. Правове регулювання протидії туберкульозу та проведення профілактичних щеплень в Україні: проблеми та напрями удосконалення. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2025. № 12. С. 103-108. DOI https://doi.org/10.32782/2524-0374/2025-12/20.
8. ВООЗ оголосила COVID-19 пандемією: що це таке та чим відрізняється від епідемії. *Сайт. ТСН.* URL: https://tsn.ua/svit/vooz-ogolosila-covid-19-pandemiyeyu-scho-ce-take-ta-chim-vidriznyayetsya-vid-epidemiyi-1506420.html.

9. Чеховська І.В. Аналіз і детермінанти медичної бідності. *Ірпінський юридичний часопис.* 2025. Вип. 1 (18). С. 149-164. DOI: https://doi.org/10.33244/2617-4154-1(18)-2025-149-164.
10. Туберкульоз в Україні. Аналітично-статистичний довідник за 2024 рік. Київ: *ДУ «Центр громадського здоров'я Міністерства охорони здоров'я України».* 96 с. URL: https://phc.org.ua/sites/default/files/users/user161/%D0%94%D0%BE%D0%B2%D1%96%D0%B4%D0%BD %D0%B8%D0%BA%202024.pdf.
11. Про схвалення Стратегії розвитку системи протитуберкульозної медичної допомоги населенню на 2024-2026 роки та затвердження операційного плану заходів з її реалізації: розпорядження Кабінету Міністрів України від 02.08.2024 р. № 726-р.. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/726-2024-%D1%80#Text.
12. Вакцинація проти поліомієліту у 2015 – безглуздий експеримент над 1,5 млн українських дітей. *Сайт. Apteka. UA.* URL: https://www.apteka.ua/article/341874.
13. Чи можуть проводити щеплення дитини у школі без згоди батьків – позиція ВС. *Сайт. Малолюбашанська сільська рада. Рівненська область Рівненській район.* URL: https://mlubashanska-gromada.gov.ua/news/1630590256.
14. Постанова Верховного Суду від 22 травня 2019 року у справі № 128/2994/15-ц (провадження № 61-5204св19). *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/82419652.
15. Постанова Верховного Суду від 04.10.2023 р. № 357/1579/22 (провадження № 61-6746св23). *Сайт. ipLex.* URL: https://iplex.com.ua/doc.php?regnum= 114137896&red=1000039c00eb81c69e5ed1420c9ba4db37e439&d=5.
16. інаційного законопроекту № 13367. *Сайт. Конфедерація вільних профспілок України.* URL: https://kvpu.org.ua/news/ne-dopustyty-uhvalennya-dyskryminaczijnogo-zakonoproyektu-%E2%84%9613367.
17. Вакцинація чи відсторонення від роботи та обов'язки всіх зацікавлених сторін. *Сайт. Освіта. Коментують експерти.* URL: https://decide.in.ua/vakczynacziya-chy-vidstoronennya-vid-roboty-prava-ta-obovyazky-vsih-zaczikavlenyh-storin.
18. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 р.. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text.
19. Основи законодавства України про охорону здоров'я: Закон України від 19.11.1992 р. № 2801-XII.. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2801-12#Text.
20. Про систему громадського здоров'я: Закон України від 06.09.2022 р. № 2573-IX.. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2573-20#Text.
21. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони. Ратифіковано Законом України «Про ратифікацію Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони» № 1678-VII від 16.09.2014 р.. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/ show/984_011#Text.
22. Імунопрофілактика. *Сайт. КНП «Перший Черкаській міський центр первинної медико-санітарної допомоги».* URL: https://mp1.ck.ua/%D1%96%D0%BC%D1%83 %D0%BD%D0%BE%D0%BF%D1%80%D0%BE%D1%84%D1%96%D0%BB%D0%B0%D0%BA%D1%82%D0%B8%D0%BA%D0%B0.
23. Вакцинація у запитаннях і відповідях. Методичні рекомендації. 28 с. URL: https://unba.org.ua/assets/uploads/files/Metodychni%20rekomendatsiyi%20vakcinaciya.pdf.
24. В Україні оновлено Національний календар профілактичних щеплень. *Офіційний сайт Міністерства охорони здоров'я України.* URL: https://moz.gov.ua/uk/v-ukraini-onovleno-nacionalnij-kalendar-profilaktichnih-scheplen2018.
25. Вакцинація в Україні: реалії під час пандемії та можливості для розширення Національного календаря щеплень. *Сайт. Дитячий лікар.* URL: https://d-l.com.ua/ua/archive/2021/4%2877%29/pages-16-20/vakcinaciya-v-ukrayini-realiyi-pid-chas-pandemiyi-ta-mozhlivosti-dlya-rozshirennya-na-cionalnogo-kalendarya-shcheplen.
26. Про проведення профілактичних щеплень в Україні та контроль якості й обігу медичних імунобіологічних препаратів: Наказ Міністерства охорони здоров'я України від 16.09.2011 № 595.. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1159-11#Text.

27. Про удосконалення приведення профілактичних щеплень в Україні: Наказ Міністерства охорони здоров'я України від 11.08.2014 № 551.. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1237-14#Text.
28. Про затвердження Заходів та Засобів щодо попередження інфікування при проведенні догляду за пацієнтами: Наказ Міністерства охорони здоров'я України від 03.08.2020 р. № 1777.. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1110-20#Text.
29. Про затвердження змін до Календаря профілактичних щеплень в Україні: Наказ Міністерства охорони здоров'я України від 14.11.2025 № 1722.. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1788-25#Text.
30. Про затвердження Переліку професій, виробництв та організацій, працівники яких підлягають обов'язковим профілактичним щепленням: Наказ Міністерства охорони здоров'я України від 04.10.2021 № 2153.. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1306-21#Text.
31. Про затвердження форми первинної облікової документації N 063-2/о «Інформована згода та оцінка стану здоров'я особи або дитини одним з батьків або іншим законним представником дитини на проведення щеплення або туберкулінодіагностики» та Інструкції щодо її заповнення: наказ Міністерства охорони здоров'я України від 31 грудня 2009 року № 1086.. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0594-10#Text.
32. Рішення Сарненський районний суд Рівненської області від 17.04.2024 р. у справі № 572/3616/19. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/118557453.
33. Ухвала Одеського Апеляційного суду від 27.06.2024 року у справі № 523/1854/22. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/120331378.
34. Справа «Прітті проти Сполученого Королівства» (Case of Pretty v. The United Kingdom). (Заява N 2346/02). *Сайт. LIGA 360.* URL: https://ips.ligazakon.net/document/SO0661.
35. Справа «P.P. проти Польщі» (Заява № 27617/04). URL: https://medicallaw.org.ua/fileadmin/user_upload/%D0%A0%D1%96%D1%88%D0%B5%D0%BD%D0%BD%D1%8F_%D0%84%D0%A1%D0%9F%D0%9B__1_.pdf.
36. Про проведення клінічного випробування та затвердження суттєвої поправки до протоколу клінічного випробування лікарського засобу, призначеного для здійснення заходів, спрямованих на запобігання виникненню та поширенню, локалізацію короновірусної хвороби (covid-19): Наказ Міністерства охорони здоров'я України від 06.10.2021 № 2164. *Офіційний сайт Міністерства охорони здоров'я України*. URL: https://moz.gov.ua/uk/decrees/nakaz-moz-ukraini-vid-06122021--2164-pro-provedennja-klinichnogo-viprobuvannja-ta-zatverdzhennja-suttevih-popravok-do-protokoliv-klinichnih-viprobuvan-likarskih-zasobiv-priznachenih-dlja-zdijsnennja-zahodiv-sprjamovanih.
37. Корупційні ризики під час закупівель лікарських засобів та медичних виробів, що зумовлені пандемією або здійснюються під час пандемії. Стратегічний аналіз корупційних ризиків. *Національне агентство з питань запобігання корупції.* 2023. 18 с. URL: https://nazk.gov.ua/wp-content/uploads/2023/10/Koruptsijni-ryzyky_zakupivli-likarskyh-zasobiv-ta-medychnyh-vyrobiv-pid-chas-pandemiyi.pdf.
38. Підсумки коронавірусних закупівель за рік. *Сайт. PROZORO ІНФОБОКС.* URL: https://infobox.prozorro.org/articles/pidsumki-koronavirusnih-zakupivel-za-rik
39. Постанова Верховного суду України від 14.02.2018 р. у справі № 203/1487/16-ц (провадження № 61-5912св18). *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/72269404.
40. Держбюджет-2026: на сферу охорони здоров'я передбачено 258,6 млрд. *Сайт. Урядовий портал.* https://www.kmu.gov.ua/news/derzhbiudzhet-2026-na-sferu-okhorony-zdoroviia-peredbacheno-2586-mlrd.
41. Державний бюджет на 2025 рік прийнято парламентом: видатки на сферу охорони здоров'я становлять понад 217 млрд грн. *Офіційний сайт міністерства охорони здоров'я України.* https://moz.gov.ua/uk/derzhavnij-byudzhet-na-2025-rik-prijnyato-parlamentom-vidatki-na-sferu-ohoroni-zdorov-ya-stanovlyat-ponad-217-mlrd-grn.
42. Держбюджет–2024: загальні показники та видатки на охорону здоров'я. *Сайт. Аптека. Online.ua.* URL: https://www.apteka.ua/article/681435.

43. Vaccines against COVID-19: ethical, legal and practical considerations: Resolution of the Parliamentary Assembly of the Council of Europe 2361 (2021). *Parliamentary Assembly*. URL: https://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML-EN.asp?fileid=29004.
44. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: https://reyestr.court.gov.ua.
45. Кодекс законів про працю України: Закон від 10.12.1971 № 322-VIII.. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08#Text.
46. Літінська Я.Г., Карпенко О.В. Самоізоляція як протиепідеміологічний захід: захист чи порушення прав людини. *Медичне право.* 2020. № 2 (926). https://medicallaw.org.ua/fileadmin/user_upload/pdf/2_26_karpenko.pdf.

Дата першого надходження рукопису до видання: 30.03.2026
Дата прийняття до друку рукопису після рецензування: 23.04.2026
Дата публікації: 10.05.2026

© Чеховська І.В., 2026
Стаття поширюється на умовах ліцензії CC BY 4.0